

Ἰωάννου Ἀναγνώστου, Διήγησις περὶ τῆς τελευταίας ἀλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης. Μονοδία ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Θεσσαλονίκης. Εἰσαγωγή - κείμενο - μετάφραση - σχόλια Γιάννη Τσάρα. Θεσσαλονίκη 1958, 8^ο, σσ. ββ' + 104.

Πρὸ πολλοῦ κατέστη ἀναγκαῖον νὰ ἐπανεκδοθοῦν (καὶ δὴ κριτικώτερον) τὰ κείμενα τ' ἀφορῶντα εἰς τὰς τύχας τῆς Θεσσαλονίκης, ὡς τὰ τοῦ Ἰωάννου Κανανοῦ, τοῦ Εὐσταθίου καὶ τὸ κρινόμενον ἤδη τοῦ Ἰωάννου Ἀναγνώστου. Τὸ ἐγχείρημα τοῦτο ἀνέλαβεν ὁ κ. Ἰ. Τσάρας, μαθητῆς τοῦ ἄλλοτε συναδέλφου κ. Ἀντ. Σιγάλα, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀφιερώνεται ἡ ἔκδοσις, διὰ τῆς τυπώσεως τῆς Ἰω. Ἀναγνώστου « *Διηγήσεως περὶ τῆς τελευταίας ἀλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης, συντεθείσης πρὸς τινὰ τῶν ἀξιολόγων, πολλάκις αἰτήσαντα περὶ ταύτης, ἐν ἐπιτόμῳ* ».

Μετὰ πρόλογον καὶ βιβλιογραφικὸν σημεῖωμα ἔπεται ἡ εἰσαγωγή, ὅπου ἐξετάζονται τὰ κατὰ τὴ παράδοσιν τῆς Θεσσαλονίκης εἰς τοὺς Ἑνετοὺς (1423) καὶ τὴν ἐνετοκρατίαν (- 1430) συντομώτατα, αἱ προετοιμασίαι τῶν Τούρκων πρὸς κατάληψιν τῆς Θεσσ. καὶ εἶτα τὰ τοῦ Χρονικοῦ (παράδοσις - ἐκδόσεις Ἀλλατίου, Bekker, P.G. - χαρακτηρισμός, ἕφος· γλῶσσα, διασκευὴ τῶν κειμένων). Εἶτα ὁ ἐκδότης πραγματεύεται περὶ τῶν μονωδιῶν τῶν γραφειῶν ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Θεσσ. καὶ ἄλλων τινῶν ἱστορικῶν κειμένων, ἐκθέσεων καὶ ἐνθυμήσεων (σσ. ζ' - λα').

Εἰς τὸ β' μέρος ἐκδίδεται τὸ κείμενον ἐν ἀντιπαραβολῇ μεταφράσεως εἰς τὴν δημώδη γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ἐπεχείρησεν ὁ ἐκδότης καὶ ἐν ὄψει τοῦ χει/φου (Vatic. Gr. 172 ff. 97 - 136) καὶ τῶν ἐκδόσεων, ὑποσημιουμένων τῶν γραφῶν (1 - 69). Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκδίδεται Ἰωάννου Ἀναγνώστου « *Κατὰ δύναμιν μονοδία ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Θεσσαλονίκης* » (70 - 77). Ἔπονται παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ κειμένου καὶ τῆς διασκευῆς (ὡς τὴν φαντάζεται ὁ ἐκδότης) (σσ. 78 - 91) καὶ Παράρτημα περὶ τῆς ἱστορίας καὶ παράδοσεως περὶ ἀλώσεως τῆς Θεσσ. εἰς τοὺς Τούρκους (92 - 102), ὅπου ὁ ἐκδότης συζητεῖ ἰδίᾳ τὰς ἀπόψεις τοῦ κ. Κ. Μέρτζιου. Τὸ βιβλίον κλείει πίναξ περιεχομένων (ἀναζητεῖται γλωσσικός τις πίναξ ἢ ὀνοματικός, ἀπαραίτητος εἰς τὰς ἐκδόσεις).

Δὲν θὰ ἐπιμείνω συζητῶν τὴν ἔκδοσιν τὴν ὁποίαν δὲν ἐπεχείρησεν εἰδικός. Δὲν δύναμαι ὁμως παρὰ νὰ παρατηρήσω, ὅτι ἡ μετάφρασις εἶναι λίαν ἐλευθεριάζουσα, μέχρι σημείου νὰ παρεξηγῇ ὁ ἐκδότης τὸν συγγραφέα καὶ νὰ τὸν παρερμηνεύῃ. Ἐξ ἄλλου χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἀπόδοσιν τῶν λογίων ἐκφράσεων τοῦ Ἀναγνώστου ἥκιστα κατάλληλοι νεοελληνικαί :

σ. 12 : « πρὸς συμπλοκάς τε καὶ μάχας αἷς τὸ τῶν Τούρκων κέχρηται γένος » ἀποδίδεται « πῶς πολεμοῦν καὶ χάνονται οἱ Τοῦρκοι καὶ (νὰ) τὰ καταφέρουν » !

σ. 14 : « σαλεύοντες ἡμεν καὶ περιεσκοποῦμεν νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τὴν ἔφοδον τῶν βαρβάρων », ἀποδίδεται « καὶ καρραουλίζαμε (!) νύχτα - μέρα καὶ τοὺς καρτερούσαμε » (ποιούς;).

σ. 16 : « καὶ κακῶς τὴν πόλιν ἄλῳναι » μεταφράζεται « καὶ νὰ πάρει τὴν πολιτεία κακοτροπῆς »!

σ. 20 : τοὺς *Τζεταρίους* τοῦ κειμένου, ὅπου παλαιὰ παρεμβολὴ ἠρμήνευσε « ληστῶν δ' ἦσαν οὗτοι σύνταγμα ἐκ διαφόρων τόπων συναθροισθέντες », ἀποδίδει μὲ τὸ μικρασιατικὸν *τσέτες* « ἓνα μπουλούκι πλιατσικατζῆδες καὶ κάθε καρδιᾶς καρύδι »! καὶ ἐν σ. 38 τὸ « τζεταρίων ὀλίγοι » ἀποδίδεται « λίγοι τσέτες πλιατσικατζῆδες »!

σ. 20 (παίειν τὸ τεῖχος) « τῇ χειροποιήτῳ τοῦ λίθου βροντῆ » ἀποδίδεται (προστάζει νὰ χτυποῦν) « μὲ χεροκάμωτες πέτρινες μπάλες ».

σ. 30 : « Εὐαλωτότερον δὲ τὸ κατ' ἀνατολὰς ἐθεάσαντο μέρος, οἷα δὴ σαθρότερον ἐν πολλοῖς τυγχάνον τοῖς μέρεσιν » ἀποδίδεται « ...γιατὶ τύχαινε νάναι μπόσιμο σὲ πολλὰς μεριές »!

σ. 30 : « οἱ τοιούτων [τῶν Τούρκων] στρατηγοὶ » (γράφει « οἱ τούτων στρατηγοὶ ») ἀπεδόθη « οἱ στρατηγοὶ τους ».

σ. 34 : « πολλὰι τινες προὔκειντο δωρεαὶ καὶ ὑποσχέσεις μυρία » ἀποδίδεται « ἔταξε πολλὰ μαξίσια καὶ μύρια καλά »!

σ. 34 : τὸ ἐπίρρ. « δυνατῶς » μεταφράζεται « τῆς προκοπῆς » ἀντὶ « ἀποτελεσματικῶς ».

σ. 42 : τὸ ἐπίρρ. « ἔλεινῶς » μεταφράζεται « σπαραχτικά » (= κατὰ τρόπον ποῦ ἐπροκάλει τὸν ἔλεον, λυπητερά).

σ. 72 : « καὶ τὸ προφητικὸν εἰπεῖν » (= διὰ ν' ἀναφέρω τὴν ρῆσιν τοῦ προφήτου, Ἰερεμίου), μετεφράσθη « γιὰ νὰ μιλήσω σὰν τὸν προφήτη »!

σ. 72 : « σεμνῶν ἀνδρῶν καταγῶγια » (= σεμνεῖα, μοναστήρια!) μεταφράζεται « τῶν ἁγίων Πατέρων τὰ κελιά », ἐνῶ ἡ ἔκφρασις « θέατρον εὐδαιμον » (= ἀξιόθεατον, προκαλοῦν εὐτυχίαν εἰς τὸν θεώμενον) ἀποδίδεται « χαρούμενο θέατρο » καὶ ταῦτα περὶ τῆς ἱερᾶς πόλεως τοῦ ἁγίου Δημητρίου!

σ. 74 : « φωνῶν νῦν αἴρεται ἀσήμων κραυγῆ » (= τώρα ἀκούονται φωνὲς χωρὶς νόημα, δηλαδὴ ξενόγλωσσοι) μεταφράζεται « τώρα ὑψώνεται κραυγὴ τῶν ἀντίχριστων »!

σ. 76 : τὸ γραφικὸν « ἐπορεύθητε πρὸς ἐμὲ πλάγιοι, καὶ γὰρ πορεύομαι πρὸς ὑμᾶς ἐν θυμῷ πλαγίῳ » (Λευϊτικὸν) ἀπεδόθη « ἤρθατε κοντά μου δολεροί, γιαντὸ κι' ἐγὼ θάρθω κοντά σας μὲ δόλο » (= ἤλθατε πρὸς με ὑπουλοὶ, διπρόσωποι, δι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ θὰ ἔλθω πρὸς σᾶς μὲ θυμὸν ὀξύν!).

σ. 76 : « Θεὸν γὰρ ἐξίλειοῦν χρῆ » ἀπεδόθη « εἶναι ἀνάγκη νὰ καλοπιᾶσσομε τὸ Θεό »!, ἐνῶ ἡ *παλινοφθία* τοῦ στ. 20 ἀποδίδεται « πάλι τὸν ἴδιο ὕμνο ». Ἀντιθέτως ὁ συγγρ. καταλήγει τὴν μονοφθίαν ὑποσχόμενος ὅτι, ἂν

οἱ ἀκροαταὶ του ἀλλάξουν ζώην, θὰ ἔλθῃ ὥρα ποὺ ἀντὶ θρηήνων θὰ ψάλουν ᾄσμα χαρᾶς!

Μολονότι τὸ βιβλίον ἔχει « Παροράματα », ταῦτα δὲν εἶναι τὰ μόνα. Προχείρως σημειῶ εἰς τὸ κείμενον : σ. 26 στ. 24 : *Μυροβλύτι Μάρτυρι* (ἀντὶ *μυροβλύτη μ.*). 36,25 *ἐννάτην* (ἀντὶ *ἐνάτην*). 66,5 *θυμηθείας* (ἀντὶ *θυμηδίας*). 10,8 *ψυχὴν, ὅσα περ ἐς ἀθνημίαν ἐμβάλλει...* ἀντὶ *ψυχὴν ὅσαπερ ἐς ἀθνημίαν ἐμβάλλει...* 70,15-16 *ὄπως τοιοῦν ἀντὶ ὄπως τοιοῦν*, 70,21 *ἀπαλελευκέναι ἀντὶ ἀπολελευκέναι*. 74,8 *θεοστυγῆ ἀντὶ θεοστυγῆ*. 76,3 *ἀβίωτος ἀντὶ ἀβίωτος*.

Ἐκ τῶν ἄλλων σφαλμάτων σημειῶ : σ. 37 ἀντὶ « 20 τοῦ Μάρτη » γράφε « 29 τοῦ Μάρτη », σ. 40,23 « *ἐλώρια δέ... πᾶσι* » πρόσθετος εἰς τὰ *testimonia* Ὁμηρος A 4 - 5.

Μετὰ τὰς ἀνωτέρω παρατηρήσεις, δὲν δύναμαι νὰ ἐπαινέσω τὸ ἐγχείρημα τοῦ κ. Τσάρα. Ἐλπίζω δ' ὅτι, ἂν ἐπιμείνῃ νὰ ἐκδίδῃ καὶ μεταφράζῃ βυζαντινοὺς συγγραφεῖς, θὰ εἶναι εἰς τὸ μέλλον προσεκτικώτερος.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β. ΤΩΜΑΛΑΚΗΣ

Bibliotheca Hagiographica Graeca. Troisième édition mise à jour et considérablement augmentée par François Halkin, Bollandiste. Tome I Aaron - Ioannes Baptista, 8°, σσ. XVIII+284. Tome II Ioannes Calybita - Zoticus, 8°, σσ. 322. Tome III Supplément, Appendices et Tables, 8°, σσ. 350 (+2). Société des Bollandistes, Bruxelles 1957 (Subsidia Hagiographica No 8^a).

Ἡ ἔνδοξος Ἑταιρεία τῶν Βολλανδιστῶν, ἀποβλέπουσα εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀγιολογικῶν κειμένων τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ἐπομένως καὶ τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ εἰς κριτικὴν ἔκδοσιν πάντων τῶν βίων, τῶν θαυμάτων, τῶν συναξαρίων, τῶν ἐγκωμίων καὶ τοῦ ἄλλου ὕλικου, διέθετε πάντοτε ἀρίστους ἑλληνιστάς, παρεσκευασμένους εἰς τὴν τοιαύτην ἐργασίαν, ὡς ὁ ἀείμν. πατὴρ Ἰηπόλυτος Delehaye (1859-1941). Ἐκτὸς τῆς συνεχίσεως τῶν Acta Sanctorum καὶ τοῦ λαμπροῦ περιοδικοῦ τῆς Ἑταιρείας Analecta Bollandiana, πλῆθος ἐκδόσεων αὐτῆς περιέχει ὕλην ἢ θέματα σχετικὰ μὲ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν (πρὸ καὶ μετὰ τὸ σχίσμα), ἰδιαιτέρως δὲ βοηθητικοὶ διὰ τὴν ἔρευναν εἶναι ἅψ' ἐνὸς μὲν οἱ κατάλογοι τῶν ἀνὰ τὸν κόσμον ἀγιολογικῶν χειρογράφων καὶ τὰ Subsidia Hagiographica, ὅπου περιελήφθησαν βασικὰ βοηθήματα, οἷα ἡ BAG (Βιβλιογραφία τῶν Ἑλληνικῶν Ἀκολου-